

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת
יוליה מלינובסקי
אביגדור ליברמן
עודד פורר
יבגני סובה
שרון ניר
חמד עמאר

פ/25/3888

הצעת חוק-יסוד : השפיטה (תיקון – עילת הסבירות)

תיקון סעיף 15 .1 בחוק-יסוד : השפיטה¹, סעיף 15, סעיף קטן (ד1) – בטל.

ד ב ר י ה ס ב ר

עילת הסבירות, או מבחן הסבירות, היא אחד מהעקרונות המאפשרים לבתי משפט להפעיל ביקורת שיפוטית כדי לפסול החלטה או פעולה של רשות מינהלית.

מקורה של עילת הסבירות בסעיף 15(ג) לחוק-יסוד : השפיטה, אשר מקנה לבג"ץ את "הסמכות לדון בעניינים אשר הוא רואה צורך לתת בהם סעד למען הצדק ואשר אינם בסמכותו של בית משפט או של בית דין אחר."

שורשיה של עילת הסבירות הם במשפט המקובל האנגלי, כאשר בשנת 1948 פסק דין "וונסבריי" פיתח את העילה ככלי לביקורת שיפוטית מובחן.

עילת הסבירות נקלטה בישראל בהשפעת המנדט הבריטי, יחד עם עקרונות נוספים של המשפט המנדטורי, ומקובלת גם בארצות-הברית, קנדה, אוסטרליה, גרמניה וצרפת – מהדמוקרטיות המובילות בעולם.

במשך השנים, עילת הסבירות הפכה לנכס צאן ברזל בשיטת המשפט בישראל, ותרמה לביטול עיוותים רבים שהתקבלו בחוק ובהחלטות ממשלת ישראל ושריה.

סעיף 15(ד1) לחוק-יסוד השפיטה, שהתקבל בתיקון מס' 4 לחוק-יסוד : השפיטה, מבטל את יכולתו של בית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, לדון בעניין סבירות ההחלטה של הממשלה, של ראש

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 78.

הממשלה או של שר אחר, ולתת צו בעניין כאמור, כאשר "החלטה" נחשבת לכל החלטה, לרבות בענייני מינויים או החלטה להימנע מהפעלת כל סמכות.

בדיונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת על חקיקת התיקון כאמור, נשמעה ביקורת חריפה לגבי הנוסח של סעיף קטן (ד1) שהתקבל. בין המבקרים היו פרופ' יובל אלבשן, שאמר כי הנוסח "לא ראוי", וד"ר גיל לימון, המשנה ליועצת המשפטית לממשלה לעניין משפט ציבורי-מנהלי, שאמר כי: "ביטול היכולת של בית המשפט לבקר החלטה מינהלית באמצעות עילת הסבירות, תפגע בבית המשפט ובשלטון החוק, וכי הדבר יפתח דלת למינויים לא תקינים של שומרי סף ושל בעלי תפקידים בכירים אחרים, וחמור מכך – לפיטורים של שומרי סף ובכירים אחרים מטעמים פוליטיים, וכי הדבר יגרום לפגיעה קשה במגוון רחב של מישורים בעבודת הממשלה, על כל גופיה ויחידותיה." על רקע ביקורת זאת, הוצעו מגוון הסתייגויות מהותיות לשינוי הנוסח, אך כולן ללא יוצא מן הכלל נדחו על ידי הממשלה והקואליציה בשל הרצון למלא גחמות אישיות של כמה מחבריהם. לאור האמור, מוצע לבטל את סעיף קטן (ד1) בסעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה, ולהשיב לבית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, את סמכותו לבקר החלטה מינהלית של הממשלה, ראש הממשלה או שר באמצעות עילת הסבירות.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ח' באב התשפ"ג (26.07.2023)